

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/72-1>
УДК 338.45:504.03

Джафарлі Орудж Бахрам Огли

аспірант,
Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-9013-8697>

Jafarli Oruj

Postgraduate Student,
Private Joint Stock Company "Higher Educational Institution
"Interregional Academy of Personnel Management"

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ, МЕХАНІЗМИ ТА РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ БЕЗВІДХОДНОГО АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

BASIC PRINCIPLES, MECHANISMS AND THE ROLE OF STATE POLICY IN THE SPHERE OF WASTE-FREE AGRICULTURAL PRODUCTION

Встановлено, що розвиток державної політики у сфері безвідходного аграрного виробництва дозволяє обмежити негативний вплив відходів виробництва та споживання на людину та навколишнє середовище, а залучення вторинних ресурсів у господарський оборот як додаткові джерела сировини, матеріалів, напівфабрикатів, інших виробів або продуктів для виробництва товарів (продукції), виконання робіт, надання послуг або отримання енергії. Роль державної політики у сфері безвідходного аграрного виробництва полягає у вдосконаленні механізмів нормативного правового регулювання, створення та налагодження ефективних контрольно-наглядових методів у сфері безвідходного аграрного виробництва, запровадження механізмів економічного регулювання діяльності щодо поводження з відходами, удосконалення механізмів ефективного організаційного механізму, який включає: способи організації технологічних процесів системи поводження з відходами; роздільний збір та класифікація відходів, створення та розміщення пунктів роздільного збору, вивезення відходів із приватного сектора, створення переробних підприємств, сучасних полігонів тощо; інструменти механізму організаційного управління, складовими частинами якого є: розробка регламентів взаємодії органів різного рівня виконавчої влади; організацію додаткової профільної освіти підвищення професійного рівня персоналу організацій тощо.

Ключові слова: державна політика, механізми, принципи, сфера безвідходного аграрного виробництва.

It was established that the development of state policy in the field of waste-free agricultural production allows limiting the negative impact of production and consumption waste on humans and the environment, and the involvement of secondary resources in economic turnover as additional sources of raw materials, materials, semi-finished products, other products or products for the production of goods (products), performing work, providing services

or receiving energy. The role of state policy in the field of waste-free agricultural production consists in the improvement of mechanisms of normative legal regulation, the creation and establishment of effective control and supervision methods in the field of waste-free agricultural production, the introduction of mechanisms of economic regulation of waste management activities, the improvement of pricing mechanisms in this field, the development of a perfect system management, creation of infrastructure for waste management; implementation of an effective information policy among the population on issues of waste management. It was determined that the implementation of the reform in the field of waste-free agricultural production in the regions is associated with a number of problems. They are often caused by the lack of and low-quality information in the field of waste-free agricultural production, poor-quality methodical materials for the preparation of regional programs, which makes it difficult to link these documents with existing enterprises and organizations operating in the region. It was concluded that the information policy in the field of waste-free agricultural production is ineffective. Statistics on the collection of secondary raw materials indicate a low level of environmental education of the population. A poorly developed procurement base, lack of a unified information space, disunity, and most often reluctance to exchange information between procuring and processing enterprises led to the current situation in the industry. It has been proven that the successful implementation of large-scale tasks of rational management of waste flows should be based on the use of an effective organizational mechanism, which includes: ways of organizing technological processes of the waste management system: separate collection and classification of waste, creation and placement of separate collection points, removal of waste from the private sector, creation of processing enterprises, modern landfills, etc.; tools of the organizational management mechanism, the constituent parts of which are: development of regulations for the interaction of bodies of various levels of executive power; organization of additional specialized education, raising the professional level of the organization's personnel, etc.

Keywords: state policy, mechanisms, principles, the sphere of waste-free agricultural production.

Постановка проблеми. Принципи державної політики – основні засади, керівні ідеї та положення, що визначають загальну спрямованість та конкретний зміст правового регулювання у певній сфері суспільних відносин. Дотримання принципів державної політики у сфері безвідходного аграрного виробництва передбачає одноманітний розвиток та функціонування всієї української правової системи загалом. Принципи державної політики у сфері безвідходного аграрного виробництва логічно взаємодіють із принципами екологічного законодавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукового доробку за темою засвідчує, що питання державної політики у сфері безвідходного аграрного виробництва висвітлюються в працях низки дослідників: У. Нордхуса, П. Ромера, Р. Коуза та інших. Проблеми екологічної етики у сучасній західній філософії розглядалися Б. Каллікотом, О. Леопольдом, Р. Атфільдом.

Питання управління сферою поводження з відходами носять міждисциплінарний характер і досліджуються у роботах українських та зарубіжних вчених різних галузей знань. Важливе місце у формуванні теоретичних рекомендацій розвитку екологічної політики займають публікації Організації Об'єднаних Націй та Організації економічного співробітництва та розвитку. Поза увагою науковців залишилися аспекти стосовно принципів, механізмів та ролі державної політики у сфері безвідходного аграрного виробництва.

Мета статті. Мета статті полягає у науковому обґрунтуванні теоретичних засад та практичних пропозицій щодо формування принципів, механізмів та ролі державної

політики у сфері безвідходного аграрного виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головною стратегічною метою державної політики у сфері екологічного розвитку України є вирішення соціально-економічних завдань, які забезпечують екологічно орієнтоване зростання економіки, збереження сприятливого довкілля, біологічного розмаїття та природних ресурсів для задоволення потреб нинішнього та майбутніх поколінь, реалізації права кожної людини на сприятливе довкілля, зміцнення правопорядку в галузі охорони навколишнього середовища та забезпечення екологічної безпеки.

Розвиток державної політики у сфері безвідходного аграрного виробництва дозволяє обмежити негативний вплив відходів виробництва та споживання на людину та навколишнє середовище, а залучення вторинних ресурсів у господарський оборот як додаткові джерела сировини, матеріалів, напівфабрикатів, інших виробів або продуктів для виробництва товарів (продукції), виконання робіт, надання послуг або отримання енергії. Роль державної політики у сфері безвідходного аграрного виробництва полягає у вдосконаленні механізмів нормативного правового регулювання, створення та налагодження ефективних контрольно-наглядових методів у сфері безвідходного аграрного виробництва, запровадження механізмів економічного регулювання діяльності щодо поводження з відходами, удосконалення механізмів ціноутворення у даній сфері, розвиток досконалої системи управління, створення інфраструктури за оборотами з відходами; проведення ефективної інформаційної політики серед населення з питань поводження з відходами.

На сьогодні економічне стимулювання у сфері безвідходного аграрного виробництва характеризується такими факторами:

- через збіднення не поновлюваних природних ресурсів зростає вартість первинної сировини та витрати на її видобуток;

- у собівартості продукції збільшується частка витрат на зберігання та утилізацію відходів;

- зменшуються терміни та вартість технологічних розробок з переробки відходів. У тих місцях, де планується видобуток ресурсів чи виробництво продукції, потрібне забезпечення екологічної безпеки. У налагодженому виробництві продукції потрібна реалізація стратегії рекультивативної землі, переробки або знищення відходів, щомісячних відрахувань на захист екології [1]. Механізм економічної компенсації збитків, завданих довкіллю від розміщення відходів, реалізується в повному обсязі [2]. Зазначені кошти мають стати державним фінансовим інструментом для створення галузі з переробки, утилізації та знешкодження відходів. Важливим завданням є вдосконалення механізму впливу економічних стимулів всіх учасників процесу поводження з відходами.

Слід зазначити, що в Україні розвинений інноваційний підхід у технічних і технологічних галузях у сфері безвідходного аграрного виробництва, що значно гальмує розвиток цієї сфери. Розробка конкретних пропозицій, таких як, наприклад, державні та приватні інвестиції у створення інновацій, технологій та галузей, які сприяють зниженню використання природних ресурсів та більш глибокій переробці відходів, дозволять розвивати систему господарського стимулювання у сфері безвідходного аграрного виробництва [3].

Проведення реформи у сфері безвідходного аграрного виробництва у регіонах пов'язане з низкою проблем. Нерідко вони викликані нестачею та низкою якістю інформації у сфері безвідходного аграрного виробництва, неякісними методичними матеріалами підготовки регіональних програм, що ускладнює можливість ув'язати зазначені документи з існуючими підприємствами та організаціями, що функціонують у регіоні.

Можна зробити висновок, що інформаційна політика у сфері безвідходного аграрного виробництва є неефективною. Статистика збирання вторинної сировини говорить про низький рівень екологічного виховання населення. Погано розвинена заготівельна база, відсутність єдиного інформаційного простору, роз'єднаність, а найчастіше небажання обміну інформацією між підприємствами-заготівельниками та переробниками призвело до ситуації, що склалася в галузі.

В Україні відбувається становлення екологізації свідомості громадян. Серед заходів можна відзначити запровадження уроків екології у школах, проведення занять з екологічного виховання у дитячих садках. Дедалі більше закладів вищої освіти доповнюють перелік спеціальностей екологічними напрямками підготовки, створюються кафедри екології та природокористування. Таким чином у населення України формується екологічне виховання та свідомість, що сприятиме формуванню попиту та розвитку ринку екологічних товарів та розумного споживання. Однією із серйозних проблем, яка також ще не вирішена на рівні держави та її регіонів, є неефективний розвиток інноваційної технічної системи, яка має сприяти зниженню обсягів відходів, що спрямовуються на поховання на полігонах. Необхідно відзначити, що така система відображала б у собі й економічні аспекти розвитку, оскільки вона впливала б на економію ресурсів, а також сприяла розвитку ринку вторинної сировини.

Обмеження, які гальмують розвиток аграрного сектору з переробки відходів, можна виділити на дві основні проблеми:

- відсутність необхідної інформації про статистичний облік відходів, їх склад тощо;

- відсутність необхідних потужностей із сортування, знешкодження та переробки відходів.

Збір інформації у сфері безвідходного аграрного виробництва найчастіше є фіксацією обсягів утворення відходів, їх руху та розміщення. Це веде до відсутності впровадження найкращих доступних технологій у процеси поводження з відходами, не прийняття необхідних адміністративних рішень, що сприяють збереженню ресурсів та розвитку використання відходів у господарському обороті. У такому разі можливо запропонувати запровадити додаткові форми державного, регіонального статистичного обліку з метою отримання коректної та актуальної інформації у цій сфері. Потрібно проводити спеціальні форуми та конференції за участю бізнесу та місцевих адміністрацій, присвячені питанням екологічних пріоритетів у діяльності регіональної влади. На даний момент за відсутності необхідної інфраструктури ускладнюються логістичні маршрути перевезення сміття від відходоутворювачів до кінцевої точки утилізації в деяких регіонах. Крім того, це призвело до зростання кількості несанкціонованих звалищ, які не відповідають санітарним нормам. Таким чином зросла соціальна напруженість серед населення, а також погіршилася екологічна ситуація замість якісної її зміни на позитивний бік.

Безсумнівно, успішна реалізація масштабних завдань раціонального управління потоками відходів повинна базуватися на використанні ефективного організаційного механізму, який включає:

- способи організації технологічних процесів системи поводження з відходами: роздільний збір та класифікація відходів, створення та розміщення пунктів роздільного збору, вивезення відходів із приватного сектора, створення переробних підприємств, сучасних полігонів тощо;

- інструменти механізму організаційного управління, складовими частинами якого є: розробка регламентів взаємодії органів різного рівня виконавчої влади;

- організація додаткової профільної освіти підвищення професійного рівня персоналу організацій тощо.

На даний момент особливо важливим є процес відтворення кадрів і кваліфікованих фахівців у сфері безвідходного аграрного виробництва оскільки процес створення територіальних схем зустрівся з низкою труднощів, насамперед із недоліком досвіду у підготовці документів такого роду та здатністю поставити досяжні цілі, відсутністю актуальної інформації. Розвиток організаційного механізму був із економічним стимулюванням у сфері безвідходного аграрного виробництва, своєю чергою, економічне стимулювання засновано зокрема на адміністративних інструментах регулювання у сфері безвідходного аграрного виробництва. Ринковий механізм повинен спонукати суб'єкти господарювання (домогосподарства та підприємства) до зниження рівня утворення відходів, одночасно підвищуючи ефективність використання вторинних ресурсів для забезпечення створення ресурсозберігаючих технологічних процесів та екологічної техніки.

Існуючі ризики фінансової складової та рентабельності бізнесу у сфері безвідходного аграрного виробництва суттєво впливають на привабливість галузі поводження з відходами для підприємств. Розширення системи мікрокредитування, розвиток лізингових програм, використання механізмів державного замовлення сприятимуть залученню до сектору переробки відходів малого та середнього бізнесу. У законодавстві все ще залишається важливою проблемою відсутність достатньої скоординованості міжвідомчої та міжгалузевої взаємодії у сфері безвідходного аграрного виробництва.

Повинні застосовуватись різні механізми управління та розвитку у сфері безвідходного аграрного виробництва для вирішення існуючих проблем у зазначеній сфері. З урахуванням

поданої інформації було розроблено класифікацію інструментів розвитку механізму реалізації державної політики у сфері безвідходного аграрного виробництва, структуровану за ознаками належності інструментів до одного із семи блоків: нормативний правовий, контрольний-наглядний, економічний, організаційний, кадровий, інформаційний, науково-інноваційний.

Ця класифікація дозволяє структурувати основні інструменти розвитку механізму реалізації державної політики у сфері безвідходного аграрного виробництва в окремі блоки. У разі виникнення певних проблем у розвитку у сфері безвідходного аграрного виробництва представлена класифікація дозволить співвіднести існуючі виклики та блок інструментів, який дозволить вибрати необхідні інструменти для подальшого ефективного розвитку у сфері безвідходного аграрного виробництва. Разом з тим, названий перелік інструментів не є закритим і при необхідності може бути розширений.

Висновки. На підставі проведеного аналізу принципів державної політики у сфері безвідходного аграрного виробництва та основних проблем, що гальмують ефективний розвиток управління у сфері безвідходного аграрного виробництва, встановлено, що роль державної політики у сфері безвідходного аграрного виробництва полягає у вдосконаленні механізмів нормативного правового регулювання, вбудовуванні ефективних контрольних-наглядних методів у сфері безвідходного аграрного виробництва, удосконаленні економічних механізмів у сфері безвідходного аграрного виробництва, які засновані на регулюванні та стимулюванні розвитку даної сфери, підвищенні ефективності системи управління у сфері безвідходного аграрного виробництва, створенні та розвитку інфраструктури щодо поводження з відходами, а також проведенні ефективної інформаційної політики серед населення.

З метою вдосконалення державної політики у сфері безвідходного аграрного виробництва запропоновано класифікацію інструментів розвитку механізму реалізації державної політики у сфері безвідходного аграрного виробництва, структуровану за ознаками належності інструментів до одного із семи блоків: нормативний правовий, контрольний-наглядний, економічний, організаційний, кадровий, інформаційний, науково-інноваційний. Ця класифікація дозволяє підібрати необхідні інструменти механізму реалізації державної політики у сфері безвідходного аграрного виробництва на вирішення виявлених проблем у системі управління у сфері безвідходного аграрного виробництва.

Список використаних джерел:

1. Державна аграрна політика України: проблеми правового забезпечення : монографія / за ред. В.Ю. Уркевича та М.В. Шульги. Харків, 2014. 276 с.
2. Жемойда О.В. Державне управління у сфері сільського господарства : навч. посіб. / уклад. О.В. Ярошенко. Київ : НАДУ, 2013. 56 с.
3. Могильний О.М. Державне регулювання аграрного виробництва в період трансформації економіки. Київ : ІАЕ УААН, 2002. 430 с.

References:

1. Urkevych, V.Yu. Shu'ha, M.V. (2014) Derzhavna ahrarna polityka Ukrainy: problemy pravovoho zabezpechennia: monohrafiia [Public agricultural policy of Ukraine: problems of legal support]. Kharkiv.
2. Zhemojda, O.V. (2013) Derzhavne upravlinnia u sferi silskoho hospodarstva [Public administration in the agriculture policy]. Kyiv: NAPA.
3. Mohylnyj, O.M. (2002) Derzhavne rehuliuвання ahrarnoho vyrobnytstva v period transformatsii ekonomiky [Public regulation of agricultural production in the period of economic transformation]. Kyiv: IAE UAAN.